

Verschijnings- vormen Brede Scholen 2011

Landelijk Steunpunt Brede Scholen
Voor een brede ontwikkeling

Inhoud

Woord vooraf 4

Algemeen 6

De brede school als

De klassieke brede school 11

Een netwerk in de buurt 14

Een breed voorzieningengebouw 17

Een compact model 20

Een integraal model 23

Evolutieschema 26

Literatuur 28

Woord vooraf

Wanneer mag een brede school zich een brede school noemen? Hoe kunnen we onze brede school omvormen tot integraal kindcentrum? Kunt u mij het verschil vertellen tussen een multifunctionele accommodatie en een brede school? Vanuit het onderwijs werken wij nauw samen met de buitenschoolse opvang; wat moeten we nog meer doen om een brede school te worden?

Dit is een greep uit de vragen die het Landelijk Steunpunt Brede Scholen regelmatig krijgt van professionals, werkzaam bij gemeenten, scholen, besturen, kinderopvang en al die andere organisaties die betrokken zijn, of worden bij de brede school. Het Landelijk Steunpunt ondersteunt hen hierbij: wij zoeken naar antwoorden want het wiel is mogelijk al ergens uitgevonden. Maar waar? En hoe maak je die informatie toegankelijk voor alle gebruikers?

Eén van de doelstellingen van het Landelijk Steunpunt is inzicht te geven in de trends, knelpunten en ontwikkelingen op het gebied van de brede school. Het beschrijven van de verschillende verschijningsvormen van brede scholen is zo'n doelstelling. We zoeken, benutten en versterken daarbij de

samenwerking met landelijke experts en zijn er dan ook erg trots op dat deze publicatie in nauwe samenwerking met de AVS, het Nederlands Jeugdinstituut en Sardes tot stand is gekomen.

De kern van de brede school gedachte is dat instellingen samenwerken om zo de ontwikkelingskansen van kinderen te vergroten en hun ontwikkeling te verrijken. Deze gedachte spreekt veel scholen, kinderopvangorganisaties en gemeenten aan, zo is de laatste jaren gebleken. De brede school, in welke vorm dan ook, is met een onstuitbare opmars bezig. Overigens, ook ouders en professionals hebben belang bij een harmonieuze dagindeling en een goede samenwerking en afstemming tussen organisaties. Het aantal brede scholen is dan ook gegroeid: van 450 naar 1200 tussen 2001 en 2009.

.....

In de tussentijd zijn verschillende vormen van brede scholen ontstaan. Brede scholen passen zich aan hun omgeving, aan specifieke wensen en inzichten, maar die verschillende vormen ontstaan ook door het veranderende onderwijs- en jeugd-beleid. Brede scholen die stammen uit de beginperiode (1995-2000) hebben vaak veel aandacht voor achterstanden, zorg en talenten. Jongere brede scholen richten zich vaak meer op opvang en werken vanuit de wens een goed voorzieningenaanbod in de wijk te bieden. In een stad of gemeente kunnen verschillende verschijningsvormen van brede scholen naast elkaar bestaan.

Eén van de grote ontwikkelingen binnen brede scholen ligt in de samenwerking tussen onderwijs en kinderopvang, die wordt steeds inniger: steeds meer scholen bieden kinderopvang in eigen beheer aan ondanks het feit dat onderwijs een publieke instelling is en kinderopvang een private onderneming. Kortom, de brede school evolueert en vormt zich naar de tijd en maatschappelijke wensen en behoeften. Zo moet het ook zijn, is mijn idee. Dé brede school bestaat immers niet. Iedere brede school is uniek, maar er zijn wel overeenkomsten.

In dit boekje vindt u een beschrijving van de verschillende verschijningsvormen van brede scholen. Met het boekje en de bijbehorende poster kunt u zelf zien tot welke brede schoolvorm uw school behoort, of zou willen behoren. Dit boekje biedt een

beschrijving van mogelijke vormen, het bevat daarom géén voorschriften en geen enkele organisatie past honderd procent op één van de beschreven verschijningsvormen. De beschreven vormen zijn gelijkwaardig. Er is geen sprake van enigerlei beoogde volgorde. Dit is ook niet mogelijk. Elke situatie kent eigen uitdagingen en daarmee eigen drijfveren voor keuzes in programma, doelgroep en keuzes in de onderlinge samenwerking en organisatie.

Verder zijn de beschrijvingen van de verschillende brede scholen een momentopname van het voorjaar van 2011. De ontwikkelingen rondom brede scholen gaan momenteel zo snel dat het niet gek is als er over een jaar andere verschijningsvormen bij zijn gekomen. Het Landelijk Steunpunt blijft deze ontwikkelingen volgen en houdt u op de hoogte via onze site www.bredeschool.nl.

Deze publicatie geeft een antwoord op de vraag wat nou precies een brede school is, en wat je daarbij zou mogen verwachten. Wellicht komt u tot nieuwe inzichten. Als kinderen er maar beter van worden. U kunt hen daarbij, met uw brede school én met al uw kennis, ervaring en professionaliteit, een belangrijk eind op weg helpen.

Job van Velsen
*projectleider Landelijk Steunpunt
Brede Scholen*

Algemeen

Landelijk is er geen harde definitie van een brede school. In 2000 hebben de ministeries van OCW en VWS een omschrijving gegeven van een brede school, maar deze is erg algemeen. In het Jaarbericht brede school (2009) staat wel een soort definitie.

*Er is sprake van brede school ontwikkeling wanneer scholen een bredere functie hebben dan die van onderwijsgever alleen en wanneer zij structureel samenwerken met meerdere partners op het gebied van welzijn, zorg, kinderopvang, sport en/of cultuur. (...) Daarbij kan de brede school verschillende vormen aannemen zoals geïntegreerde huisvesting, samenwerkende instellingen in één gebouw of versterking van de samenwerking tussen bestaande voorzieningen. (2009, p. 7)*¹

In het Handboek Brede school (2007) staat de omschrijving: Een brede school is een samenwerking tussen organisaties ten behoeve van de ontwikkeling van kinderen. In ieder geval is dat altijd een school. Andere organisaties die veel voorkomen in de samenwerkingsverbanden van een brede school zijn: kinderopvang, peuterspeelzaalwerk, buitenschoolse opvang,

GGD, buurtwerk, jeugdwelzijnswerk, bibliotheek, sport, cultuurinstellingen, etc. In sommige gevallen zijn er tevens doelen voor ouders en andere wijkbewoners. Kenmerk is dat kinderen centraal staan (en niet de betrokken organisaties). De focus van een brede school of integraal kindcentrum is dus geen discussiepunt. Er is sprake van een grote veelvormigheid.

Dit boekje geeft professionals rondom de brede school en beleidsmakers inzicht in de verschillende inhoudelijke en fysieke verschijningsvormen van de brede school voor kinderen van 0-12 jaar. De verschillende verschijningsvormen worden verduidelijkt, maar er wordt ook inzicht geboden in de consequenties van keuzes die de partners van een brede school maken: de relatie tussen inhoudelijke maatschappelijke en pedagogische drijfveren van brede scholen en hun fysieke en organisatorische verschijning.

Het boekje en de poster kunnen gebruikt worden in gesprekken met brede schoolpartners over de inhoudelijke koers, of over een vernieuwde koers, wanneer de brede school zich verder ontwikkelt. Voor startende brede scholen kan het boekje inzicht geven in welke verschijningsvorm het beste bij hen past.

¹ Oberon (2009). Jaarbericht brede scholen, Utrecht: Oberon

.....

Historie van de brede school

Ruim tien jaar geleden onderscheidde we vijf profielen van een brede school: achterstanden, verrijking, wijk, zorg, opvang. Later is daar de multifunctionele accommodatie aan toegevoegd. (Braakman e.a., 1999). In de afgelopen tien jaar is er veel gebeurd en heeft vooral de opvang met bijvoorbeeld buitenschoolse opvang of een dagarrangement een plaats verworven. Dit is een belangrijke verandering. De ‘klassieke’ brede school richtte zich meer op achterstanden, verrijking en zorg. De laatste jaren heeft opvang veel meer een plaats verworven in de brede school. Dit leidt ook tot verwarring: soms komt het voor dat een school met een buitenschoolse opvang al een brede school wordt genoemd, zonder dat sprake is van inhoudelijke samenwerking. Niet iedereen zal dit als een brede school zien. Vooral de laatste twee jaar zijn er nieuwe vormen ontstaan, zoals het integraal kindcentrum en de Sterrenschool.

Drijfveren en uitgangspunten

In deze publicatie wordt met een drijfveer de reden bedoeld waarom een groep instellingen een brede school start. Er is een overtuiging dat het anders of beter kan. Een belangrijk uitgangspunt van de brede school is dat de activiteiten (het programma) zich aanpassen aan de omgeving: de inhoudelijke en fysieke vorm, samenstelling en aanbod van activiteiten sluiten aan bij de ontwikkelingsbehoeften in de wijk of buurt. Dit betekent dat er in deelgemeente

Charlois (Rotterdam) een andere brede school zal zijn dan in Wommels (Friesland). De ene vorm is dan ook niet beter dan de andere.

Brede scholen bestaan in alle omgevingen, zowel in krachtwijken als nieuwbouwwijken. Vanuit het buitenland (Timmerhuis e.a., 2005) worden twee soorten brede scholen onderscheiden. Het Amerikaanse of Angelsaksische model is meer gericht op de achterstandsbestrijding, het Scandinavische model is meer gericht op een goede dagindeling en opvang. Ook in Nederland zien we deze verschillen, soms ook in een mengvorm.

Naast lokale context (demografische aspecten, fysieke omgeving) zijn ook maatschappelijke en politieke/beleidsmatige ontwikkelingen van invloed op verschijningsvormen denk bijvoorbeeld aan achterstandsgelden, VVE, schakelklassen, stimuleringsmaatregelen voor huisvesting, dagarrangementen en combinatiefuncties, CJG/ZIOS-ontwikkeling, leertijdverlenging. Het betekent ook dat de verschijningsvorm van een brede school kan veranderen. Door wijkvernieuwing kan de bevolking in de wijk bijvoorbeeld veranderen, waardoor de brede school zich moet aanpassen.

De aanleidingen en motieven om een brede school te starten zijn divers: het zijn steeds lokale keuzen. Ook de initiatiefnemer bij het starten van een brede school kan

.....

Inhoudelijke organisatiekenmerken

VISIE De samenwerkende partijen hebben afspraken gemaakt over hun gezamenlijke visie en doelstellingen rondom de ontwikkeling van jeugd en hun ouders. Dat kan informeel, maar ook met een gezamenlijk schriftelijk visiedocument met doelstellingen. Bij de visie gaat het naast de inhoud ook om de wijze waarop de visie tot stand is gekomen. Op welke manier zijn kinderen, ouders, teamleden betrokken bij de visievorming? Is de visie vertaald in concrete doelstellingen: voor de partners afzonderlijk, of voor (een aantal) partners gezamenlijk?

DOELGROEP Van specifiek en vooral gericht op de jeugd (0-12) en hun ouders van de brede school zelf, tot jeugd in de wijk (en/of van een bredere leeftijdsgroep) en wijkbewoners. De professionals (teamleden) en vrijwilligers als doelgroep kunnen ook als doelgroep worden benoemd.

PROGRAMMA De programmering kan variëren in grootte, omvang en inhoudelijke en logistieke afstemming. Daarbij is interessant om na te gaan of en hoe intensief er een relatie is tussen binnenschools en buitenschools programma, (afstemming binnen en buiten de schooluren en schoolmuren), op welke manier de wijk en omgeving als ontwikkelingscontext wordt ingezet. Aandachtspunt is bijvoorbeeld de pedagogische en educatieve doorgaande lijn (onderwijs, opvang, ontspanning, zorg). Of en hoe worden (een deel van) de activiteiten

begeleid door een mix van begeleiders van de verschillende partners samen? Hebben ouders en vrijwilligers een rol bij de organisatie en uitvoering van de activiteiten? Ook relevant is in welke mate afstemming van programma's plaatsvindt met andere instellingen (zie ook ambitieniveaus) en hoe de programma's tot stand komen.

Bedrijfsmatige organisatiekenmerken

PARTNERS Het aantal en variatie in partners. Het aantal partners kan variëren van bijvoorbeeld drie tot wel zeventien. Het is niet van belang zo veel mogelijk partners te verzamelen, het gaat meer om het logische verband met de inhoudelijke doelen en programmering. Een belangrijk onderscheid is er tussen kernpartners en bondgenoten. Is er een structureel overleg met partners voor afstemming en bijstelling van het programma? Ook kan er variatie zijn in disciplines: van elkaar aanvullende, redelijk onafhankelijke disciplines tot integrale bedrijfsvoering op inhoud en logistiek.

FINANCIERING Van tijdelijke projectmatige financiering tot zelf(co)financiering en structurele middelen/subsidies.

HUISVESTING Van losse gebouwen in de wijk, tot een cluster of zelfs een mfa. Gebruik van binnen en buitenruimtes: kunnen de partners van elkaars ruimte gebruikmaken? Bij huisvesting gaat het ook om buitenruimtes. Zijn er afspraken gemaakt over onderhoud en exploitatie van binnen- en buitenruimtes?

De klassieke brede school

De oorspronkelijke brede scholen ontstonden in aandachtswijken (of krachtwijken), waar men meer wilde bieden voor kinderen die dat nodig hadden.

In steden als Groningen, Nijmegen en Rotterdam was meestal al samenwerking tussen onderwijs en welzijn, bijvoorbeeld door onderwijsvoorrangsbeleid en in verlengde schooldagen. De focus van de klassieke brede school ligt stevast op achterstandsbestrijding, zorg en verrijking (talentontwikkeling). Samenwerking tussen de verschillende instellingen ligt voor de betrokkenen meestal voor de hand: samen zijn ze sterker. De algemene kenmerken van een klassieke brede school zijn meestal: er wordt doelgericht gewerkt, er is een VVE-programma en aandacht voor overdracht van peuterspeelzaal naar basisschool, er zijn naschoolse activiteiten (buitenschools leren), er is afstemming in de zorg (zorgadviesteams), er wordt multidisciplinair samengewerkt, er is aandacht voor ouderbetrokkenheid. Omdat een klassieke brede school veelal in een aandachtswijk staat, is er meestal ook aandacht voor de ontwikkelingen in de wijk, maar dat is wel een aandachtspunt omdat de zorg voor de kinderen al veel tijd en aandacht vraagt.

DRIJFVEER Het bestrijden van achterstanden, het bieden van zorg en ontwikkelingskansen voor kinderen. Het versterken van het systeem om leerlingen heen: ouders en wijk.

VISIE EN DOELSTELLINGEN Er is een duidelijke visie die zich richt op het bestrijden van achterstanden en verrijking van kinderen. Ouderbetrokkenheid is meestal ook een belangrijk onderdeel. Vaak ook wijkversterking (sociale cohesie, leefbaarheid, veiligheid, inburgering in sommige gevallen). Er wordt meestal geredeneerd vanuit het systeem om kinderen heen: de ouders en andere wijkbewoners

DOELGROEP De doelgroep bestaat in eerste instantie uit de kinderen van 0-12 jaar (en hun ouders). Dit zijn vooral leerlingen in een achterstandssituatie. Ook zorgleerlingen zijn een belangrijke doelgroep. Afhankelijk van de situatie in de wijk en het gezamenlijk ambitieniveau kan deze brede school ook aandacht hebben voor andere doelgroepen in de wijk. Vanuit de systeemgedachte

De brede school als de klassieke brede school

KANSEN

- Gezien de leerlingkenmerken is er geen discussie over de noodzaak van de brede school, dit biedt kansen om de brede school aanpak verder inhoudelijk uit te diepen
- Meer regie kan het tot een sterke organisatie maken
- Door goede samenwerking kunnen 'hiaten' in de keten sneller opgelost worden
- Het aanbod aan kinderen en ouders kan beter worden afgestemd, dubbelingen en hiaten kunnen worden voorkomen

RISICO'S

- Het grote aantal partners is een risico:
 - De doel-middel relaties (de relatie tussen doelen en activiteiten), raken na enige tijd soms uit het oog, door alle praktische beslommingen. Evaluatie en bijstelling is daarom aan te raden
 - Veel vergaderingen, met veel partners veroorzaakt versnippering van aandacht en focus, waardoor mensen snel afhaken en zich terugtrekken op hun eigen terrein
 - Wanneer je met teveel partners samenwerkt, is het moeilijk om iedereen in het netwerk te kennen en de werkzaamheden efficiënt en effectief af te stemmen
- Er is veelal geen stevige borging van de organisatie, die afhankelijk is van bevlogen mensen. Afstemming van activiteiten, projecten en programma's kunnen hierdoor achterblijven
- Financiering komt uit verschillende bronnen en is daarom soms een lappendeken: de afhankelijkheid van subsidies is een risico
- De regie in de klassieke brede school is een aandachtspunt, omdat in de plangroep iedereen een gelijkwaardige positie heeft. Om de daadkracht te bevorderen hebben sommige gemeenten ervoor gekozen om de verantwoordelijkheid bij één partij te leggen. Een integrale visie en sturing op de realisatie hiervan zijn belangrijk
- De instellingen kunnen door allerlei beslommingen veel op elkaar gericht zijn, en daardoor veel met organisatorische zaken bezig zijn i.p.v. met het belang van kinderen en wijkbewoners

Een netwerk in de buurt

Een netwerk in de buurt is een samenwerkingsverband tussen instellingen, die ieder werken vanuit een eigen gebouw in de buurt. Soms is het een bewuste afweging om de brede school aanpak niet in één gebouw te laten plaatsvinden. Dit kan zijn vanuit pragmatisch oogpunt of vanuit inhoudelijk oogpunt.

Door het gebruik van verschillende gebouwen kan in het programma ruimte zijn voor verschillende doelgroepen. De instellingen staan in de wijk en de verwachting is dat dit drempelverlagend is voor verschillende doelgroepen. Door de sterke samenwerking tussen de verschillende organisaties bestaat er wel een verbindende uitstraling naar de verschillende doelgroepen en worden er ook gezamenlijk activiteiten georganiseerd. Meestal is er een ruimte die multifunctioneel gebruikt wordt en waar de verschillende doelgroepen elkaar ontmoeten.

DRIJFVEER Achterstandsbestrijding, door samenwerking tussen instellingen én goede aansluiting bij de buurt zoeken om het voorzieningenpeil rondom jeugd in de wijk, hun ouders en wijkbewoners te verbeteren. Deze vorm is vaak ook sterk gericht op de dienstverlening in de wijk, zoals zorg/ arbeid, een scala aan educatieve activiteiten voor een brede doelgroep uit de wijk.

VISIE Er is een samenhangende inhoudelijke visie op doorgaande ontwikkelingslijnen, achterstandsbestrijding en sociale (wijk)cohesie. Ook is er veel aandacht voor zorg in en om de school.

DOELGROEP Een netwerk in de buurt richt zich door zijn verwevenheid met de buurt vaak op een bredere doelgroep dan alleen de 0-12 jarigen (en hun ouders). Meestal zijn er ook activiteiten en ontmoetingsmomenten voor buurtbewoners.

PROGRAMMA Er is een breed programma, met bijvoorbeeld (preventie) activiteiten en aandacht voor zorg, voor verschillende doelgroepen. Vanuit een visie stemmen instellingen de inhoud af in programma voor de doelgroepen (kinderen, ouders, wijkbewoners). De zorg valt samen of is goed afgestemd met het Centrum voor Jeugd en Gezin en het Zorgadviesteam.

De brede school als een netwerk in de buurt

KANSEN

- De netwerkvorm biedt instellingen de ruimte de eigen identiteit en autonomie te handhaven
- Minder sores dan bij de klassieke brede school over beheer en exploitatie omdat er geen gezamenlijk gebouw is
- Door gezamenlijke wijkvisie is er meer contact met de wijk
- Door de netwerkaanpak worden ook gemakkelijker verschillende instellingen betrokken in thema's of inhoudelijke projecten

RISICO'S

- De fysieke afstand kan een barrière gaan vormen en communicatie moet goed worden onderhouden
- Er zijn veel partners, waardoor veel overlegtijd nodig is en kans op afhaken van partners
- Soms ontstaat gebrek aan focus door het grote aantal partners
- De coördinator is sterk afhankelijk van de goodwill van de partners. Hij of zij moet op basis van gelijkwaardigheid en inhoud willen en kunnen samenwerken met de partners

Een breed voorzieningengebouw

De afgelopen tijd zijn op verschillende plaatsen indrukwekkende grote gebouwen ontwikkeld, waarin verschillende instellingen die in de wijk een functie hebben een plek hebben gekregen. Dit worden óók brede scholen genoemd, terwijl dit niet altijd duidelijk tot uiting komt.

In een breed voorzieningengebouw vinden we meestal (meerdere) scholen, peuterspeelzaal en kinderopvang, en een sportvoorziening. Al naar gelang de behoeften in de wijk, is er verder een grote variatie aan (multifunctionele ruimten) en instellingen die daar aan toegevoegd kunnen worden, zoals welzijn, het ROC (taalcurcus), een bibliotheek, een loket van CJG, een loket van de gemeente maar soms ook een tandarts, of een fysiotherapeut. Een variant hiervan is het Kulturhus, dat ook tot deze vorm gerekend kan worden. Kulturhusen worden ontwikkeld om het voorzieningenniveau op peil te houden, meestal op basis van inspanningen van de provincie (Gelderland, Overijssel, Utrecht). Er is ook een relatie met krimp in landelijke gebieden of herinrichting van stedelijke aandachtsgebieden.

DRIJFVEER Het bieden of in stand houden van een breed, divers voorzieningenaanbod in de wijk, gericht op een brede doelgroep (vanwege krimp/vergrijzing). Daarbij willen gemeente en partners vaak efficiënt gebruik maken van gebouwen en voorzieningen/ personeel. Dus niet zo zeer het kind staat centraal, als wel de dienstverlening aan kinderen, ouders, wijkbewoners.

VISIE Het uitgangspunt is hier meestal wel het gebouw, waarbij de gemeentelijke visie op gebiedsinrichting / voorzieningenniveau een belangrijke rol speelt. Men stelt bijvoorbeeld één multifunctionele accommodatie per 20.000 inwoners. De brede school aanpak en de visie op samenwerking is soms minder sterk dan de zorg om het gebouw. Het gaat vooral om het bieden van voorzieningen voor de burgers.

.....

DOELGROEP De doelgroep is meestal breed. Deze vorm is bedoeld voor de gehele wijk: kinderen, ouders, buurtbewoners. Naast kinderen van 0-12 jaar (en hun ouders) zijn er door de schaal van de voorzieningen ook plekken in het gebouw die voor andere doelgroepen in de wijk zijn bedoeld (biljart-café voor senioren, aquarelleren). Inter-generatieel werken (tussen jong en oud) kan een uitgangspunt zijn.

PROGRAMMA Er is een breed programma voor de verschillende doelgroepen, maar niet per se inhoudelijk in samenhang. Het kan ook om activiteiten gaan voor verschillende doelgroepen die wel in hetzelfde gebouw plaatsvinden, maar inhoudelijk niet met elkaar te maken hebben. Het gebouw en het aanbod van voorzieningen heeft meestal ook een functie voor de wijkontwikkeling. In feite is de oude buurthuisfunctie in de brede school opgenomen.

PARTNERS Bij deze vorm van brede school aanpak is meestal sprake van een vrij groot aantal partners (vooral vanuit oogpunt van huisvesting, dan volgt afstemming en dan samenwerking). Veelal zijn er ook meerdere basisscholen gehuisvest.

FINANCIERING De gemeente financiert meestal het fysieke deel. Er is vaak geen gemeentelijk budget voor activiteiten of coördinatie.

HUISVESTING De huisvesting is hier dominant. Het gebouw biedt een omgeving voor

ontmoeting, activiteiten en samenwerking. Bij deze verschijningsvorm zijn soms ook woningbouwcorporaties betrokken voor de ontwikkeling van het gebouw. Er zijn gezamenlijke multifunctionele ruimtes, zoals sporthal, restaurant of keuken, spelen en handvaardigheidslokalen. Ook buitenruimten worden vaak gezamenlijk benut.

REGIE EN LEIDERSCHAP De gemeente heeft bij de bouw vaak een belangrijke rol gespeeld, maar als het gebouw er eenmaal staat, ligt de uitvoering bij de partijen in het gebouw. Deze brede school staat meestal niet op de Lokaal Educatieve Agenda. De gemeente is dan hooguit nog betrokken bij het beheer. Soms heeft de gemeente een loket in het gebouw. De regie ligt bij de plangroep of een gebouwoverleg, waarin de partners van de brede school een plek hebben, soms zelfs aangevuld met een vertegenwoordiger van de gemeente (al dan niet op stadsdeel /wijkniveau). De regie in het partneroverleg vindt plaats op hoofdlijnen, niet op uitvoering. Vaak kent de regie een invalshoek vanuit beheer en exploitatie. Door de grootte van het gebouw is meestal wel een locatiemanager of coördinator nodig, maar vaak gaat veel aandacht uit naar het beheer.

.....

De brede school als een breed voorzieningengebouw

KANSEN

- Hoewel de grote voorzieningengebouwen soms worden afgedaan als ‘bedrijfsverzamelgebouwen’, is er wel potentieel om door te groeien naar een meer inhoudelijke samenwerking
- Een groot gebouw met veel voorzieningen is een luxe: goede voorzieningen voor de bewoners

RISICO'S

- Gebrek aan gezamenlijke visie door oorspronkelijke sturing van bovenaf, waardoor bij de bouw niet de meerwaarde van het gezamenlijk gebruik wordt benut
- Een risico is dat deze brede school aanpak afglijdt naar een bedrijfsverzamelgebouw
- Het brede school aspect van een multifunctionele accommodatie dreigt onder te sneeuwen in het grotere geheel aan voorzieningen en doelgroepen
- Als het beheer en de exploitatie niet goed zijn geregeld, kan dit een struikelpunt in de samenwerking worden, waardoor ook de inhoudelijke samenwerking niet van de grond komt
- Bij onvoldoende duidelijkheid over visie en samenwerking kan ook de identiteitswens van de verschillende instellingen opspelen
- Bij de bouw is er veel prestige, de samenwerking heeft minder aandacht van zowel gemeente als van de betrokken besturen
- Verschillende doelgroepen in het gebouw laten zich niet altijd goed verenigen
- Meerdere scholen in één gebouw is niet altijd een garantie voor succes

Een compact model

Veel basisscholen hebben al een peuterspeelzaal (voorschool) in hun nabijheid of zelfs in het eigen gebouw. Sinds de uitwerking van de motie Van Aartsen-Bos (2007), waarbij scholen gevraagd werd ook de opvang te regelen als ouders daar om vroegen, heeft ook de buitenschoolse opvang een plek in of in de nabijheid gekregen van de school.

Als de drie partners dit ook aangrijpen om met zijn drieën een goed aanbod voor de kinderen neer te zetten in de vorm van een dagarrangement of zelfs te kiezen voor een ander rooster (bijvoorbeeld continuooster), dan noemen we dat een compacte (of kern) brede school. Hoewel het een samenvoeging van verschillende voorzieningen is, zou je het ook een basisvoorziening kunnen noemen, in een 'post-Van Aartsen-Bos tijdperk'.

DRIJFVEER Het bieden van een volledig dagarrangement van onderwijs en opvang. Ook kan profilering van de school een rol spelen, uit concurrentieoverwegingen (werven van leerlingen).

VISIE De visie is meestal gericht op het bieden van een dagarrangement. Er is daarbij oog voor de wensen van ouders. Er zijn

geen expliciete doelstellingen op het gebied van achterstanden, maar er worden wel kansen gezien om in de buitenschoolse opvang verrijkende (talenten) activiteiten aan te bieden. Door de samenwerking zien de instellingen ook mogelijkheden voor afstemmen van zorg. Dat begint meestal met verschillende vormen van overdracht tussen peuterspeelzaal en school.

DOELGROEP De doelgroep beperkt zich meestal tot kinderen van 0-12 jaar en in belangrijke mate ook hun ouders. De hoofddoelstelling voor kinderen is ontwikkelingsstimulering en realiseren van nabije naschoolse opvang. De hoofddoelstelling voor ouders is om in een inhoudelijk en logistiek aantrekkelijk aanbod in onderwijs en opvang te voorzien.

.....

PROGRAMMA Instellingen blijven veelal werken vanuit hun eigen aanbod. Er is meestal geen expliciet gezamenlijk programma. Wel is er aandacht voor gezamenlijke festiviteiten, zoals Sinterklaas, Sint Maarten of carnaval, maar dat wordt vaak door de medewerkers zelf geïnitieerd. Soms worden er naschoolse activiteiten georganiseerd.

PARTNERS Het aantal partners is beperkt, meestal gaat het alleen om de school, de kinderopvang en de peuterspeelzaal. Het komt voor dat de peuterspeelzaal al onderdeel is van het schoolbestuur of de kinderopvang. Soms wordt op beperkte schaal samengewerkt met een externe partij (bibliotheek, sport). De buitenschoolse opvang biedt bij deze modellen naast opvang ook steeds meer vrije tijd- en educatieve activiteiten.

FINANCIERING Er is eigenlijk geen additionele financiering voor deze vorm van brede school door de gemeente. In sommige gemeenten is het de gemeente die nieuwe gebouwen neerzet waar in ieder geval deze drie partijen een plek in hebben. Daarna trekt de gemeente zich terug. Op sommige plaatsen hebben de partijen er voor gekozen om ouders financieel te laten bijdragen aan de naschoolse activiteiten van kinderen.

HUISVESTING De clustering of transformatie (verbouwing) van voorzieningen is wel een kenmerk van deze vorm van brede school. Als de instellingen ieder in een eigen

gebouw zouden zitten, zou er geen sprake zijn van samenwerking. Als een school veel leerlingen heeft, kan een nieuw gebouw voor de drie partners toch groot uitpakken. Er zijn multifunctionele ruimtes en soms gebruikt men elkaars (buiten)ruimte.

REGIE EN LEIDERSCHAP De gemeente heeft hier geen inhoudelijke bemoeienis. Als de gemeente geen groot integraal voorzieningenplan heeft, staat deze brede school meestal niet op de Lokaal Educatieve Agenda. Gegeven de verhoudingen tussen de partijen, zijn het meestal de schoolbesturen (schooldirecteuren) die een vorm van regie naar zich toetrekken. Daar komt bij dat in regio's waar demografische krimp gaande is, de schoolbesturen er ook belang bij hebben een goed en volledig aanbod te bieden voor ouders, in de hoop meer leerlingen te trekken. De organisaties houden hun eigen verantwoordelijkheden, maar werken wel samen. Er is geen coördinator of leidinggevende die aanstuurt. De directies of leidinggevendenden van de verschillende partners besluiten in overleg over de gezamenlijke activiteiten. Soms is er een interne coördinator voor de specifieke samenwerking aangesteld. Voor het inrichten van de dagarrangementen kan het zijn dat er een projectgroep is, om de afspraken goed te laten verlopen. Deze vorm van brede school werkt meestal zonder coördinator van buiten.

De brede school als een compact model

KANSEN

- De fysieke toenadering van peuterspeelzaal, opvang en onderwijs biedt veel kansen voor inhoudelijke versterking in de vorm van zorg, thema's en verrijkingsactiviteiten en doorgaande lijn. Deze brede school kan een goede voedingsbodem zijn voor harmonisatie tussen peuterspeelzaalwerk en kinderopvang
- Een nieuwe dagindeling (andere schooltijden) kan de partijen nader tot elkaar brengen

RISICO'S

- Omdat er geen duidelijk budget is voor de brede school, maar wel vaak wensen, wordt impliciet vaak veel gevraagd van de medewerkers
- Er lopen soms afspraken met verschillende opvangaanbieders. Hierbij kiezen ouders opvang op hun voorkeur, niet omdat opvang inhoudelijk verbonden is aan school, waardoor versnippering kan ontstaan
- Er kan verlegenheid ontstaan over de regie
- Wanneer de activiteiten alleen vanuit de opvang worden georganiseerd kan een groep kinderen die daar geen gebruik van maakt worden buitengesloten

Een integraal model

De ontwikkeling van de brede scholen gaat door. Op basis van de ervaringen van met onderlinge samenwerking zijn de laatste tijd ideeën ontstaan over nieuwe werkmodellen voor samenwerking tussen instellingen voor 0-12 jarigen.

De kern van deze modellen is dat er één bedrijfsmodel tot stand komt, met één visie, één personeelsbeleid, en een duidelijke regie. Voorbeelden zijn de integrale kindcentra (Taskforce onderwijs en opvang: Dutch design, 2010; klankbordgroep integraal kindcentrum & Studulski, 2010), het concept de Sterrenschool (2008/2010) en het Etutorium). Het uitgangspunt van de modellen is dat je voor kinderen één centrum aanbiedt, waar zij de gehele dag kunnen verblijven en waar wel verschillende functies zijn, maar geen versnippering op basis van institutionele verdelingen. Het grote verschil met de andere verschijningsvormen is dat peuterspeelzaal, onderwijs en opvang onderdeel uitmaken van één bedrijfstype. Er zijn nog niet veel praktische voorbeelden van deze vorm.

DRIJFVEER Het bieden van een integraal dagprogramma, waarbij de ontwikkeling van het kind centraal staat en de instellingsbelangen naar de achtergrond zijn

geschoven. De wens om te werken vanuit de gedachte ‘het kind centraal’, een integrale, contextgerichte visie op ontwikkeling kind, ouders en wijkbewoners, versterking en verbreding organisatie(s). Inspelen op maatschappelijke ontwikkelingen zoals de behoefte aan opvang. De wijk kan een belangrijke rol spelen, in de zin van ‘it takes a village to raise a child’: iedereen is opvoeder en kan een bijdrage leveren aan de opvoeding van kinderen.

VISIE Het bieden van een integraal programma (onderwijs, opvang, vrije tijd, zorg), waarbij het kind centraal staat. De doorgaande lijn van opvang, onderwijs en vrije tijd en de sturing is bij dit model één van de belangrijkste drijfveren. De uitwerking van deze visie vertaalt zich bij dit model steeds vaker ook in een inhoudelijk vernieuwende aanpak en programmering, een programmering die in veel gevallen ook leidt tot andere schooltijden.

.....

DOELGROEP De doelgroep bestaat voornamelijk uit kinderen van 0-12 jaar, maar ook hun ouders kunnen tot de doelgroep worden gerekend. In sommige varianten kan evenwel sprake zijn van een zeer brede doelgroep (kinderen, ouders, buurtbewoners). In dat geval is de focus vaak meer gericht op kansenverbetering voor kinderen of algemene wijkontwikkeling dan op opvang.

PROGRAMMA Brede scholen die we rekenen tot deze verschijningsvorm streven er naar om vanuit één visie op de ontwikkeling van kinderen onderwijs, opvang en zorg aanbieden. Deze arrangementen kunnen buiten de reguliere onderwijs- en opvangtijden worden aangeboden. Er is een nieuw dagprogramma met een daarbij passende nieuwe vorm van onderwijs. Het kan een continuïteit of een '7 tot 7' rooster (in de praktijk is het veelal 7.30 - 18.30 uur) zijn.

PARTNERS Er kan niet meer worden gesproken van partners: alle functies zijn onderdeel geworden van een nieuwe organisatie. Wel is sprake van zoveel functies; voorheen waren dit partners.

FINANCIERING De integrale modellen komen meestal tot stand zonder inmenging van de gemeente. Er is meestal geen externe of additionele financiering. Een dagprogramma met een integraal programma wordt bekostigd uit de reguliere financiering en de ouders die betalen voor de kinderopvang.

HUISVESTING De integrale modellen hebben een voorkeur voor de geclusterde of alles onder één dak voorzieningen.

REGIE EN LEIDERSCHAP De initiatieven worden meestal genomen door schoolbesturen en kinderopvang. Deze hebben de gemeenten nodig voor de aanpassing van het gebouw. Deze vorm van brede school staat meestal niet op de Lokaal Educatieve Agenda. De integrale modellen gaan uit van een nieuwe bedrijfsvorm. Dat betekent dat schoolbestuur, opvang en peuterspeelzaal onderdeel zijn geworden van een nieuwe ondernemingsvorm (bijvoorbeeld stichting of coöperatie). Het voormalig schoolbestuur heeft daarbij veelal de regie. Er is dus veel (interne, integrale) samenwerking. Deelnemende instellingen stemmen aanbod op elkaar af. Er is één directeur op een locatie voor de dagelijkse leiding.

De brede school als een integraal model

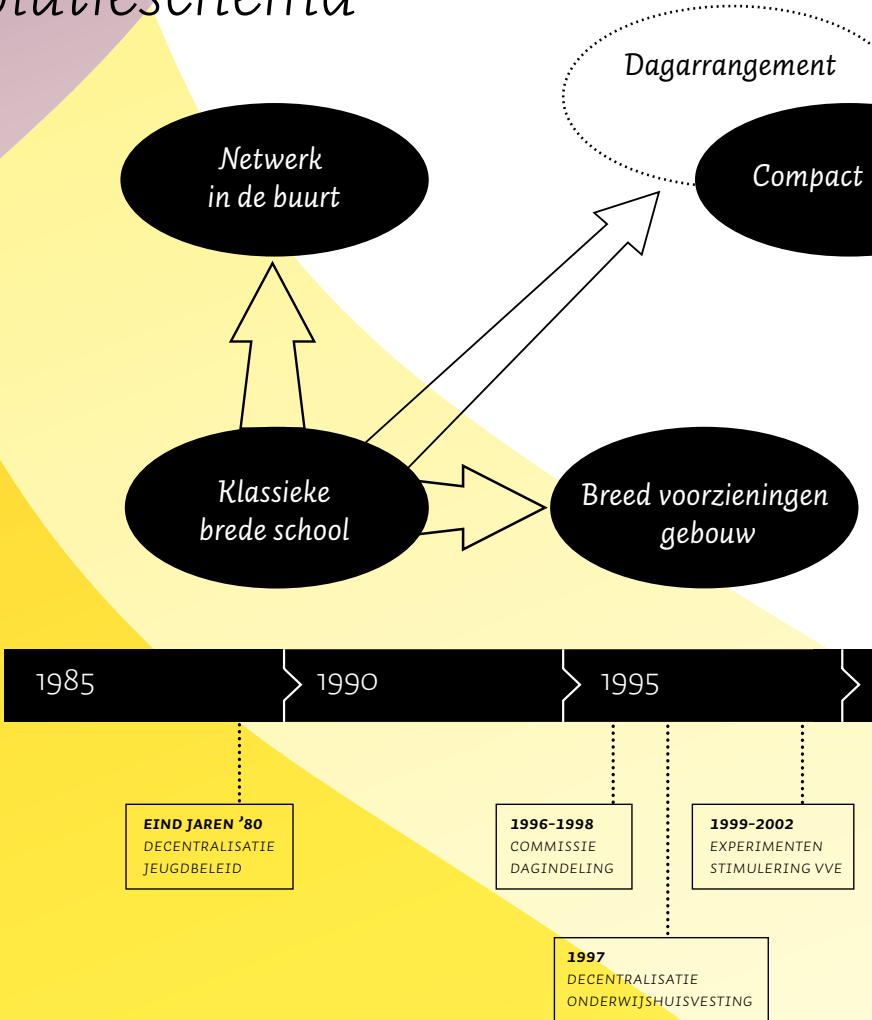
KANSEN

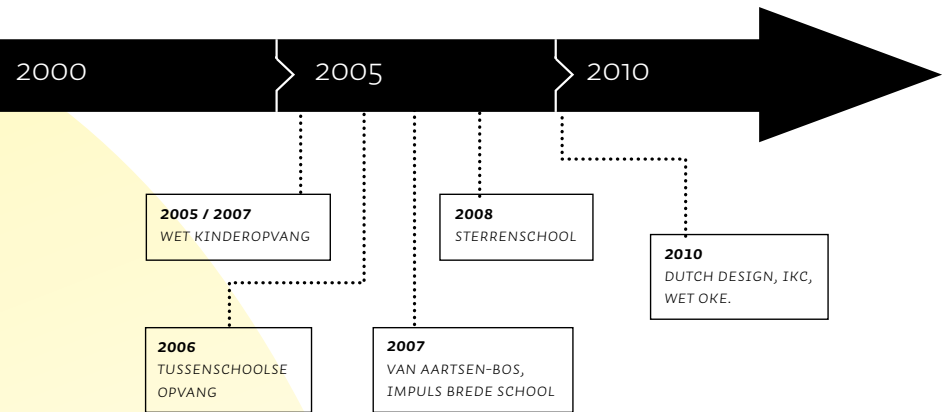
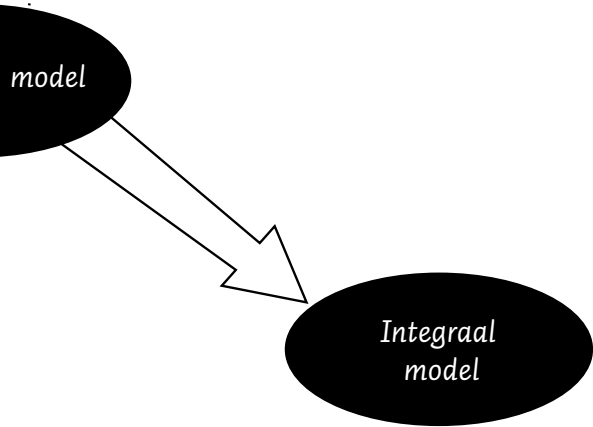
- Beter zicht op individuele ontwikkeling van kinderen, door programma's voor kinderen op maat
- Een rijker aanbod van onderwijs en opvang, beter aangepast op ontwikkelingsmogelijkheden en zorgbehoeften van kinderen
- Mogelijkheden om passend onderwijs hierbij te laten aansluiten
- Beter aansluiten bij wensen van ouders en kinderen
- Door meer organisatorische focus ontstaat er een slagvaardiger organisatie, waar minder afstemming, onderhandeling en overleg nodig is
- Het bieden van een meer samenhangende dag voor kinderen, zonder allerlei organisatorische versnippering (ook qua begeleiders)
- Meer doorgroei- en ontwikkelmogelijkheden voor het personeel, met name personeel uit de kinderopvang

RISICO'S

- De financiële mogelijkheden zijn momenteel nog niet toereikend voor een toegankelijk dagvullend programma, tenzij gebruikers hiervoor specifiek betalen. Integrale modellen zullen daarom in eerste instantie meer kans van slagen hebben in middenklasse wijken
- Door het samengaan van schoolbestuur, peuterspeelzaal en opvang worden peuterspeelzaal en opvang ook verzuild en is er meer kans op segregatie
- Medewerkers moeten een culturele verandering ondergaan en onderdeel worden van een nieuwe organisatie

Evolutieschema

.....

Literatuur

Braakman, L., J. Klopogge, T. van Rossem, S. Rutten, M. van Wissen (1999). *De brede school; initiatieven en ontwikkelingen medio 1999*. Utrecht: Sardes

Grinten, M. van der, Hoogeveen, K., Studulski, F. Walraven, M. (2007). *Handboek Brede school (herziene uitgave)*. Utrecht: Sardes/Oberon

Kassenberg, A., T. van den Berg (2010). *Toekomstbeelden Vensterschool Koorenspoor*. Groningen: Hanzehogeschool

Marreveld, M. (2010). Brede school moet terug naar af, interview met Henk Pijlman, in: *Didaktief*, nr 9, november 2010

Oberon (2009). *Brede scholen in Nederland – Jaarbericht 2009*, Utrecht: Oberon

OOG / Oberon (2004). *Kwaliteitscriteria brede school*, Amsterdam/Utrecht: OOG / Oberon

Rekenkamer Stadsdelen Amsterdam (2010). *Brede scholen. Stand van zaken in 9 stadsdelen*. Amsterdam: Rekenkamer stadsdelen Amsterdam

Studulski, F. en klankbordgroep integraal kindcentrum (2010). *Op weg naar het integraal kindcentrum, een verkenning*, Amsterdam: SWP

Taskforce Onderwijs - Kinderopvang (2010). *Dutch design*, Utrecht: MO-groep

Timmerhuis, A., K. Westerbeek, F. Studulski, J. Verheijke en G. van de Burgwal (2007). *Een quick scan naar community schools: Zweden, Denemarken, Verenigd Koninkrijk (Schotland), Duitsland, Verenigde Staten en Nederland*. Sardes, SvO, OOG Onderwijs en jeugd, Utrecht / Amsterdam

Toes, E. (2011). Verdwijnt de school? De veranderende functie van onderwijs. In: *Kader Primair*, nr. 6. Jrg.16, februari 2011

Winkel, E. van, H. Derks, P. Vereijken (2011). *Perspectief op het IKC, praktisch beeldboek over integrale kindcentra en kindnetwerken*, Amsterdam: SWP

Velsen, J. van, A. van Velsen (2004). *Kleine kinderen worden groot – Etutorium*, Almere

Velsen. J. van, (2008). *De Brede Kapitein*, Almere

.....

Valkestijn, M. & F. Studulski (2006). *Verslag van de expertconsultatie op 6 oktober 2006 over het beleidskader brede school 2006-2010*. Utrecht: NIZW/Sardes

Valkestijn, M., P.P. Bakker en Y. van Westering. (2010). *Van brede school tot integraal kindcentrum?: Voorbeelden en inspiratie uit de praktijk*. Amsterdam: SWP
De Argumentenfabriek (2010). *De Sterrenschool 2.0*. Amsterdam: De Argumentenfabriek (www.desterrenschool.nl)

De Argumentenfabriek (2011). *De Sterrenschool 2.1*, Amsterdam: De Argumentenfabriek

Colofon

Deze publicatie is in opdracht van het ministerie van OCW opgesteld door het Landelijk Steunpunt Brede Scholen (Tonny van den Berg) met medewerking van Pieter Paul Bakker (Nederlands Jeugdinstituut), Elaine Toes (AVS) en Frank Studulski (Sardes).

Voor meer informatie:

Landelijk Steunpunt Brede Scholen

Bezuidenhoutseweg 251-253
2594 AM Den Haag

landelijksteunpunt@bredeschool.nl
www.bredeschool.nl

Telefoon 070 - 304 20 10

Ontwerp

VormVijf, Den Haag

Druk

Ando bv, Den Haag

© 2011

